

HASAN DUMAN, *Ottoman Year-Books (Salname and Nevsal). A Bibliography and a Union Catalogue with Reference to Istanbul Libraries*, İstanbul 1982, 135 sayfa. İstanbul'daki Research Centre for Islamic History, Art and Culture (IRCICA) yayınıdır.

Osmanlı devlet düzeninin batıya uyarlanmağa çalışıldığı sıralarda, görülen örneklerde çevirilmiş veya kopya edilmiştir. Bunlardan Salnâme diye adlandırılan bir dizi de kopya edilerek memleket içinde yapılmaya başlanmıştır. Sayıları zamanla artan bu kitaplar üzerinde meraklı kitapseverler durdular ve toplamağa giriştiler. Kitapçılara düşen nüshaları da çok kimse satın alıp özel kitaplığına koydu ve bir süre sonra da elden çıkardı. Bunlar arasında araştırmacılar kadar meraklıların da dikkatini çeken özellikler bulunur. Bunların incelenmesi için geç kalınmış olmakla beraber işe yarayan bilgileri kapsarlar.

Yıllıkların toplanması ve değerlendirilmesi için bazı çalışmalar yapıldı. Çünkü bunlar tarihi coğrafya ve son devir Türk tarihi için vazgeçilmez kaynaklardır. Bunları hazırlayanların ne gibi bir ön hazırlık yaptığı ve hangi yardımcıları bunu başardıkları ortaya çıkmadığı için verilen bilgilerin geçerliliği uzun yıllar araştırmacılar da bir çekingenlik yaratmıştır. Diğer önemli bir engel de, kitaplıklarda toplu bulunmaması idi. Bu tedirginliği şimdi elimizde bulunan kitap büyük ölçüde gidermiştir. Bayezid Devlet Kitaplığı müdürlüğüne sayın araştırmacı Muzaffer Gökman'dan sonra gelen gelen müellif, sefelinin titizliği ile ciddi bir konuya eğilmiş ve bu alanda yararlı bir derleme ortaya çıkarmıştır. Başında bulunduğu kitaplıkla da yetinmeyip, bütün İstanbul içinde böyle bir çabaya girişmesi, araştırma yapmak isteyenlere kılavuz olacaktır. Hatta İstanbul'a kadar gelmeyip de sipariş yapmak düşüncesinde olanlar da tereddütlerinden büyük ölçüde kurtulmuş olacaklardır.

Eserde önce devlet yıllıkları ön plana alınmıştır. İlk zamanlarda çok acemice yayınlanan bu eserler zamanla olgunlaştı ve göz alıcı bir düzeye erişti. Elimizdeki kitapta 28'inci sayfadan başlayıp 35'inci sayfaya kadar devlet salnâmeleri sıralanmaktadır. 35 ile 91'inci sayfalar arasında vilayet salnâmeleri yer almaktadır. Resmî kuruluşlara ayrılan bölümden sonra, özel konulu yıllıklara yer verilmiştir. Yararlı çabalar arasında hazırlanan dizinler gelmektedir. Bir kronolojik yayın sırası verilmesi (s. 112-115) yanında bugün için anlaşılması zor olan vilâyet kavramının ne olduğuna değinilmiş ve idarî taksimat detaylı olarak verilmiştir (s. 116-117 ve 118-126). Bir de şimdiki Anadolu illerinin hangi vilâyet salnâmeleri içinde bulunduğu belirtilseydi tam olacaktı. Emeği geçen kişi ve kuruluşlar fihristi de yararlıdır.

Böyle bir kaynakça hazırlanırken, özel isimlerin çokluğu nedeniyle, harufatı çeşitli bir basımevinin seçilmesinde yarar olacağı kanısındayım. Tekdüzelik bazı hallerde gözü çok rahatsız etmektedir. En azından vilâyet isimlerinin orta tarafa konması araştırmacıları kolay taramaya sevk ederdi. Künyeler verilirken haritalara yer verilmemesi tuhafıma gitti. Haritacılık basımı için olduğu kadar belirli yöreleri işaretleyen renkli haritalar gerçekten yararlıdır. Sivas salnâmelerinde de hasat haritası diye bir özellik vaktiyle dikkatimi çekmişti. Kastamonu salnâmesinin yedincisinde de bir posta ve telgraf hatları haritası nâdir bir örnektir. Tek ayrıldığım taraf 648 numarada gösterilen muallim Almanâğı'nın bir yıllık olmadığıdır. Günümüz takvimlerinden birisidir. Dizinde de Tonguç'a yer verilirken Faik Reşit Unat'a yer verilmemesini anlayamadım. Yer isimlerinin okunmasında da bazı tutarsızlıklar dikkati

çekicidir. Rumeli yöresi üzerinde çalışanlar son yıllarda yıllıklar üzerinde çok durmaktadırlar. İlerde yapılacak bir düzenlemede yer isimleri üzerinde özellikle durmada yarar görüyorum.

Bibliyografya kısmında konu ile yapılmış başlıca araştırmalar bulunmaktadır. Buraya da katacağım tek künye şudur: Semavi Eyice, "Rum harfleri ile Türkçe (Karamanlıca) bir Nevşehir Salnâmesi (yıllığı)", *Fındıkoğlu Armağanı*, İstanbul 1977, s. 77-94, ek 4 resim. Bu aşamada, sayın Duman ile sayın Eyice'yi elıştiri değil de bir izlenimimi vermek istedim. Salnâmelere çok değer veren İhsan Sungu ile Osman Ferit Sağlam'ın koleksiyonları dağılmadı, ilki Ankara'da Milli Kütüphaneye ikincisi de Türk Tarih Kurumu'na verildi. Milli Kütüphane ayrıca eksik kalan ciltleri tamamlamak için Amerika'dan fazla nüshaları getirtti. Bir süre önce bir konu üzerinde çalışırken taradığım bazı ciltler üzerinde, Dağdeviren koleksiyonu diye bir kayıt gördüm. Vaktiyle sahip çıkamadığımız bu derlemeye değerini veren yabancılar, fazlalıkları ülkemize iade etmiş görünüyorlar. İlk yayımlarımı salnâmeler üzerinde yaptığım için, bu konuya özel bir yakınlığım vardır. İlgimi pekiştiren iki saygın kişiye teşekkür ederim.

Kitap, araştırmacıların, son dönem tarihçilerinin, kültür ve ekonomi tarihi araştırmacılarının vazgeçilmez bir el kitabı olacaktır. Bunun gerçekleşmesini sağlayan sayın Hasan Duman'ı ve ayrıca yayınlayan kuruluşu başarılarından dolayı kutlamak kaçınılmaz bir görevdir.

Doç. Dr. Mahmut H. Şakiroğlu